Van Lissabon naar Barcelona

ZOMERS WINTERZEILEN IN DE MED

De meeste vertrekkers laten de Straat van Gibraltar links liggen. Wie wel voor dit vaargebied kiest, overwintert vaak in een beschutte haven vanwege de winterstormen op de Middellandse Zee. Floris van Hees en Ivar Smits durven de uitdaging wel aan en trotseren de Levant. “Hoezo winter?”

Tekst en foto's FLORIS VAN HEES en IVAR SMITS

“Maar we zijn toch ook met oud en nieuw naar Terschelling gezeild?” brengt Ivar in. We liggen in Lissabon en bespreken de opties voor de vervolgroute. “Toen hadden we pas slecht weer en het was heel wat kouder.” Floris: “Dat is waar, maar dat was op bekend water, de Waddenzee en het IJsselmeer.” Hij pakt Dieter Karnetzki’s boek ‘Het weer van morgen’ erbij, waarin een heel hoofdstuk is gewijd aan de Middellandse Zee. De opmerkingen over het winterweer maken hem sceptisch. Hij leest voor: “Ofschoon de water- en luchttemperaturen voor een Hollandse zeiler in de Middellandse Zee bepaald aangenaam zijn, treft men er in dit seizoen maar enkele doorgewinterde zeerobben aan. Oorzaak: het westelijk Middellandse Zeegebied is in de winter het stormrijkste gebied van Europa. Het overtreft zelfs de Noordzee en het stormt er tweemaal zo vaak als in de gevreesde Golf van Biskaje.”
Ai. Dat klinkt veelbelovend. Maar dat weerhoudt ons niet van onze plannen. In juni 2016 zijn we met onze Buchanan kits *Lucipara*[2] begonnen aan een ontdekkingsreis rond de wereld (zie ook *Zeilen* 2/2017 en *Zeilen* 9/2017) op zoek naar duurzame oplossingen. Na Noord- en West-Europa richten we nu ons kompas op Zuid-Europa. Desnoods schuilen we voor de gevreesde stormen.

ALLEEN OP DE OCEAAN

Het weerbericht belooft een aantal dagen oostenwind, perfect om naar het zuiden te varen. Vaarwel Lissabon! Op derde kerstdag staan we vroeg op om de uitgaande stroom op de rivier de Taag mee te hebben. De fraaie gevels langs de oever baden in de zachte ochtendgloed. Vlak na de stad buigen we af en zeilen we zuidwaarts op de oceaan. Bij een stralende zon klimt de middagtemperatuur tot 18 graden en varen we halve wind onder de hogerwal. Haast niet te geloven dat we de enige zeilboot zijn.
Als we het meest zuidwestelijke puntje van Portugal, de Cabo de São Vicente, ronden, neemt de wind flink toe tot ruim 25 knopen. We hadden tijdig ons zeil gereefd, maar zulke hoge golven hadden we niet verwacht. Ankeren bij Sagres kunnen we wel vergeten. “Met zo veel deining krijgen we daar niet veel slaap, dus kunnen we net zo goed doorvaren naar Lagos,” concludeert Ivar. Dat ligt 15 zeemijl verder, maar wel bovenwinds. We maken een lange slag over stuurboord, maar net als we overstag willen gaan, krimpt de wind 50 graden. We kunnen het bijna niet geloven, maar de apparatuur en onze peiling op de vuurtoren wijzen hetzelfde aan.
Na uren zeilen ligt Lagos nog steeds precies bovenwinds. De hoop dat we voor middernacht de haven binnenlopen, is inmiddels verdampt. We balen en zijn moe, maar slapen is in dit golvengeweld onmogelijk.

WE KRIJGEN EEN MOOIE PLEK MET EEN AANTREKKELIJKE LAAGSEIZOENSKORTING

Ivar (l) en Floris verzamelen strandafval op het Portugese eiland Culatra.

Met kleine oogjes bereiken we na uren kruisen om 5 uur ‘s ochtends de goed beschutte haven van Lagos. Wij meren af aan de lege bezoekerssteiger en vallen als baby’s in slaap.

OVERWINTERHAVEN

Na een paar uur worden we wakker van de felle zon. Dankzij de zomerse temperatuur zijn we de vermoeiende reis snel vergeten. Bovendien krijgen we een mooie plek in de haven met een aantrekkelijke laagseizoenkorting. Maar het fijnste zijn de douches: de beste en schoonste tot nu toe. We begrijpen meteen waarom deze haven zo druk is. Sinds we vier maanden geleden Noorwegen verlieten, kwamen we zelden andere zeilers tegen. Hier hebben ze zich dus verstopt!
Ook onze vrienden Jan en Baukjen komen hier al jaren. “Wij vinden het fijn om in de winter even pauze te nemen en in een bekende omgeving te zijn. De haven is bijzonder goed beschut en het weer is hier vaak beter dan aan de Portugese westkust,” leggen ze uit. Lagos is een populaire overwinterplaats onder *liveaboards*, beamen ze. “De jachthaven is een soort gemeenschap van vooral Britse, Franse en Nederlandse overwinteraars.” Onderling organiseren ze wandeltochten, spelletjesavonden, yogalessen en taallessen Portugees. Je hoeft je hier niet te vervelen in de winter.

CREATIEF MET KURK

Voor ons geen wandelingen en yoga, wij zijn in Lagos voor de kurkeik. Die gedijt in de Algarve goed, zoals we overal om ons heen zien. Portugal is dan ook de grootste kurkproducent ter wereld. Het mooie van kurk is dat het allerlei duurzame eigenschappen heeft. Vandaag gaan we naar een kurkfabriek. “En het basismateriaal voor vandaag is… kurk!” Ivar imiteert een bekende sketch uit de satirische tv-serie ‘Kreatief met kurk’. Kurk heeft nog steeds een imagoprobleem, terwijl je er zo veel mee kunt.

Berberapen bevolken de Rots van Gibraltar.

Uitzicht op Gibraltar en de baai.

Voor een prikkie in de jachthaven van het chique Marbella.

Winterzeilen? Doen!

Voor zeilers die behoefte hebben aan rust en gezelligheid zijn er in de Algarve en de westelijke Middellandse Zee prima havens. Maar wie door zeilt, wacht een grote beloning. Vanaf Portugal in december tot Ibiza in maart hadden we overwegend heel goed weer. ‘s Avonds koelde het wel af, maar overdag was het vaak aangenaam warm onder een strakblauwe hemel. Wij hebben weinig stormen gehad. De paar keer dat er een storm op komst was, werd dit ruim van tevoren voorspeld en konden we tijdig schuilen in havens. Die bieden 's winters niet alleen volop ruimte, maar ze zijn ook verassend betaalbaar. Bovendien kom je in dit rustige seizoen tot bijzondere ontdekkingen, zoals de bergen bij Marbella en de ecokant van Ibiza. Voor wie in Nederland zeilt, is de mediterrane winter geen probleem. Sterker nog, we hebben het gevoel helemaal geen ‘winter’ te hebben gehad.

In Port Olimpic, Barcelona.

De ankerplaats van Alvor lijkt op onze Wadden.

In de kurkfabriek horen we dat kurkgranulaat heel geschikt is voor sportvelden en als isolatiemateriaal, omdat het licht en toch sterk is – en daarbij ook nog hittebestendig, isolerend en waterdicht. Ook wordt kruk steeds vaker gebruikt als vervanging voor kunststof. Daarnaast zijn er de bekende toepassingen zoals vloertegels en akoestische wandbekleding.
Maar het mooiste aan de kurkeik is dat de schors zich elke negen jaar vernieuwt. De bomen zijn daarmee een bron van hernieuwbaar en biologisch afbreekbaar materiaal. Samen halen alle kurkeiken zo'n 10 miljoen ton CO_2 per jaar uit de lucht. Bovendien zorgt de kurkoogst en -productie voor werkgelegenheid. Reden genoeg om kurk uit het suffe hoekje te bevrijden.

LOW BUDGET ANKEREN

Ons weektarief in de jachthaven van Lagos loopt af en aangezien er weinig wind is voorspeld, besluiten we naar Alvor te verkassen. Het contrast tussen Lagos en deze naastgelegen ankerplaats is groot. De omgeving doet denken aan het Waddengebied. Her en der dobberen afgetakelde boten. Varen die nog? Al snel leggen we contact met andere zeilers. In overleg met de lokale vissers hebben ze een eigen meerboei gemaakt. Het resultaat is een unieke, kleurrijke en sfeervolle drijvende gemeenschap in een prachtige rivierendelta. Een prima plek om low budget te overwinteren.
Zodra er een noordelijke wind opsteekt, zeilen we verder – onder het genot van een vlakke zee en een stralend zonnetje. Ideaal voor de doop van onze gennaker tijdens deze reis. Het grote rood-wit-blauwe zeil bolt en verhoogt onze snelheid met maar liefst 2 knopen.
Bij de vissershaven van het eiland Culatra vinden we opnieuw een mooie ankerplaats. Culatra staat bekend om z'n witte zandstranden, die in dit seizoen vol met troep liggen. We vullen een aantal vuilniszakken met plastic afval – een druppel op de gloeiende plaat. Op een terras in het dorpje smullen we van vers gevangen vis. Het is er rustig, maar niet uitgestorven; de restaurantjes zijn nog open. Hoezo winter?

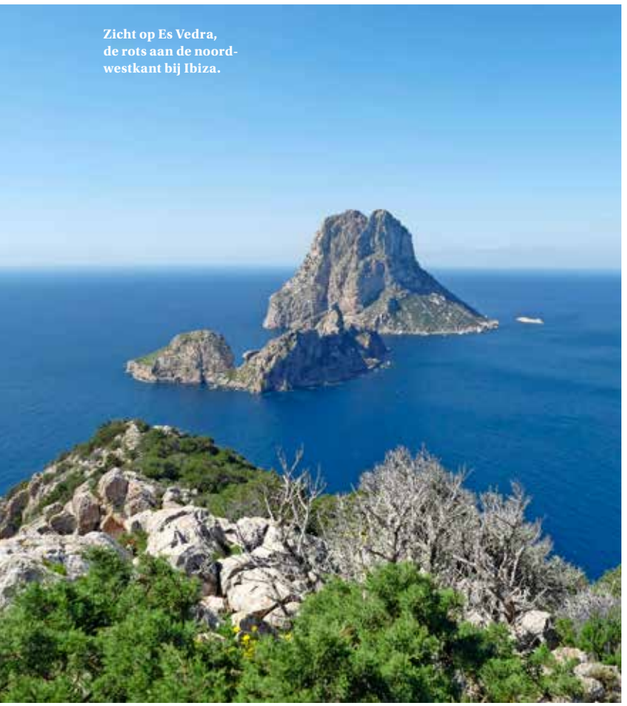
Zicht op Es Vedra, de rots aan de noordwestkant bij Ibiza.

WE ZIJN DE ENIGE ZEILBOOT IN DE DRUKBEVAREN STRAAT VAN GIBRALTAR

DRUKTE IN DE STRAAT

Via de grensrivier Guadiana en een ankerbaai bij El Rompido varen we verder naar Cádiz. *Hola*, we zijn in Spanje. De tocht langs deze kust is veelzijdig en boeiend vanwege de ongerepte natuur en de vele cultuurschatten. We bereiden ons voor op de beruchte Straat van Gibraltar; de nauwe doorgang is slechts 8 zeemijl breed. Maar dat is niet het enige: door de bovengemiddelde verdamping boven de Middellandse Zee vloeit er constant water vanaf de Atlantische Oceaan die kant op. In combinatie met het getij loopt de oostgaande stroming op tot wel 5 knopen. Daarbij laat de wind zich makkelijk versnellen in deze trechter tussen het Marokkaanse Rifgebergte en de Spaanse hoogvlakte.
We verlaten Cádiz met lichte wind en een beetje westelijke deining. Niet lang nadat we de historische Kaap Trafalgar passeren, sleuren 3 knopen stroom ons door de Straat. Zonder een centje last van de beruchte *overfalls*. Onze *Lucipara*[2] is wederom de enige zeilboot op dit drukbevaren water. We koersen vlak langs de Spaanse kust, op veilige afstand van de vrachtschepen die achter elkaar de Middellandse Zee in- en uitvaren. De hoge bergen van Afrika lijken voor het grijpen te liggen.

LITTLE BRITAIN IN DE ZON

Het is donker als we de baai van Gibraltar binnenvaren. Er liggen grote vrachtschepen voor anker, sommige varen. We houden het AIS-scherm scherp in de gaten, want de boordlichten zijn moeilijk te onderscheiden van de stadslichten. In de haven zelf is het gelukkig rustig. De havenmeester toont ons de weg met een zaklamp, neemt onze lijnen aan en heet ons op uiterst beleefde toon welkom. Wellicht hebben we dat te danken aan onze Britse gastenvlag. We hadden al begrepen dat we het Spaanse vlaggetje beter eraf konden halen.
De volgende ochtend komt Steve ons reddingsvlot ophalen voor de keuring. Bij een kop koffie steekt hij van wal: "Ik was hier vijf jaar gestationeerd toen ik bij de marine zat. Daarna besloot ik te blijven."
Steve babbelt graag over zijn gekozen thuis. "Dit betwiste stuk land is Brits sinds 1703. Het was altijd van militair belang vanwege de strategische ligging, maar vandaag de dag is dat veel minder," vertelt hij.
Dat verklaart de borden *'Keep Out - Ministry of Defence'* bij veel hekken en oude forten.
Het dichtbevolkte Gibraltar is behalve marinebasis ook een belastingparadijs. Dat trekt winkeltoeristen en een heleboel brievenbusfirma's. In Main Street wanen we ons in een Engels dorp: de gebouwen, pubs, winkels en de afvalbakken ogen allemaal heel Brits. Zelfs de politieagenten lijken op bobby's. Alleen het zonnige weer past niet in het

Rond Ibiza zijn er talrijke baaitjes.

Strandschoonmaak op Ibiza.

Opkomende zeemist in Cala Llonga, Ibiza.

plaatje. Het is wat verwarrend, dit klein-Engeland aan de Middellandse Zee – zeker als we even later op de beroemde rots kennis maken met de berberapen. De beesten leven hier in het wild en krijgen veel aandacht van toeristen. Ondertussen vergapen wij ons aan het uitzicht op Marokko aan de ene kant en de populaire Spaanse Costa del Sol, het eldorado voor zonaanbidders, aan de andere kant.

DUIZENDEN SPIEGELS

Ook wij zijn hier vanwege de zon. "Wist je dat binnen een uur genoeg zonne-energie de aarde bereikt om iedereen een jaar lang van stroom te voorzien?" vraagt Ivar, quasi-retorisch. "Ja, maar we moeten leren de zonne-energie goed te oogsten," kaatst Floris terug. Daar hebben ze in Andalusië iets op gevonden. De regio is een van de zonnigste in Europa en speelt een leidende rol in het grootschalige gebruik van zonne-energie.
Vanuit Gibraltar bezoeken we de Concentrated Solar Power-centrale (CSP) in Palma del Rio, tussen Sevilla en Córdoba. Een ingenieur leidt ons rond langs duizenden grote gebogen spiegels in een woestijnlandschap – een futuristisch plaatje. De spiegels reflecteren het zonlicht op buizen, waardoor een synthetische olie vloeit die door het geconcentreerde zonlicht wordt verwarmd. Vervolgens verhit de hete olie het water tot het stoomt en die stoom drijft turbines aan om elektriciteit te genereren. Als de hete olie wordt opgeslagen in tanks kan de elektriciteitsproductie zelfs 's nachts doorgaan. We staan versteld van deze innovatieve oplossing. Deze Spaanse regio weet de zon niet alleen voor toeristen slim te benutten.

BERUCHTE VALWINDEN

Enkele dagen later varen we de Middellandse Zee op en meteen merken we het effect van bergen om ons heen. In de lij van de Rots van Gibraltar storten valwinden zich naar beneden en spatten met veel geweld het water op. Terwijl wij tussen de geankerde vrachtschepen zigzaggen, switcht de wind zomaar van 5 naar 40 knopen. Verder op zee tunnelt de wind langs het ruim 1500 meter hoge Sierra Blanca-gebergte en neemt hij toe tot een constante 30 knopen. Met een flinke vaart en onder het genot van een fijne middagzon bruisen we door het azuurblauwe water, beseffend dat het hier met harde wind flink kan spoken.
Aangekomen in het chique Marbella krijgen we ook daar in de jachthaven een voordelige laagseizoenprijs. Het kwik klimt overdag tot boven de 20 graden, niet gek voor begin februari. Terwijl we *Lucipara*[2] met de boeg naar de kade afmeren, komt Dirk al onze lege gasfles ophalen. We koken vooral op elektriciteit, maar onze back-upgasfles is na tien maanden leeg. Op Noonsite.com vonden we de navulservice van Dirk.
Het oude centrum van Marbella ligt goed verstopt in de betonjungle, maar blijkt verrassend gezellig te zijn. We lopen het dorp uit richting de bergen, de appartementencomplexen achter ons latend. We steken een goed gemarkeerd wandelpad in en lopen uren in de droge maar groene omgeving, zonder een mens te zien. Op weg naar de top drinken we koud water uit een bergstroompje, veel lekkerder dan het gechloreerde kraanwater van beneden. Eenmaal boven genieten we van een spectaculair uitzicht op Marbella en de Middellandse Zee tot aan... Gibraltar.

DE LEVANT HUILT

Na Málaga worden de jachthavens schaars. Ook zijn er langs deze ruige bergachtige kust geen beschutte ankerplaatsen. We mikken daarom op Almerimar, dat we net zouden moeten halen voordat de wind draait. Het uitzicht onderweg is magisch: de besneeuwde toppen

DE LEVANT HUILT EN ZELFS IN DE HAVEN KOMT DE WIND BOVEN DE 35 KNOPEN

van de Sierra Nevada steken fier af tegen de strakblauwe lucht. Met het laatste beetje westenwind varen we de reusachtige haven in, die in de beschutting ligt van een betonnen muur van honderden appartementencomplexen. Er zijn vier bassins met in totaal wel duizend ligplaatsen. Ook hier vinden we verschillende overwinteraars en we zijn positief verrast over de uitzonderlijk lage haventarieven. Dat is maar goed ook, want we zullen hier even moeten blijven.
De voorspelde oostenwind ontpopt zich tot een Levant. Tussen een hogedrukgebied boven Spanje en een lagedrukgebied boven Afrika is een stevige oostenwind ontstaan die wordt versterkt door het trechtereffect van de bergketens. Vanaf de dag na onze aankomst huilt de Levant tien dagen en nachten. Ondanks de luwte van het appartementenbeton komt de wind regelmatig boven de 35 knopen. Veel boten blijken nogal slordig achtergelaten voor de winter: vallen slaan tegen masten, rolfokhoezen en bimini's klapperen, fenders piepen en lijnen kraken. We zijn blij dat we relatief goed beschut liggen. Het is niet koud en overwegend zonnig, en er is helemaal niets te doen. Alle tijd voor research, onderhoud en bij te komen van de culturele indrukken van Andalusië, maar ook om te sporten, bloggen en vloggen.

De vallei van Casita Verde op Ibiza.

TANDEM-ANKER-CONSTRUCTIE

De Levant is voorbij en we zeilen verder, naar de Balearen. Stippen aan de horizon veranderen in heuvels en blijken bergen met vol geurende dennenbomen. We passeren de oude vesting van Ibiza-stad. We ankeren in de naastgelegen baai van Talamanca, maar daar is de ankergrond erg onbetrouwbaar. Als 's nachts de wind aantrekt, blijven we maar net vrij van de rotsen. Op dit losse zand stelt het Rocna-anker ons voor het eerst teleur. Na vergeefse pogingen om een betere bodem te vinden, binden we ons Fortress-anker voor het hoofdanker. Het lukt! Dankzij deze tandem-anker-constructie slapen we rustig.
Het weerbericht voorspelt de komende dagen een uitloper van de Mistral. Deze beruchte wind kan erg sterk worden in de Golf van Lyon en reikt soms zelfs tot de Balearen. Daarom willen we het liefst stevig afmeren. Maar: de marina's zijn hier schreeuwend duur, weten we. We gaan op onderzoek uit en ontdekken dat een jachthaven in Ibiza-stad een kleine 40 euro per nacht rekent voor onze boot. In het hoogseizoen is dat ruim tien keer zo veel!

GROEN HART

De volgende dag komt Chris Dews ons ophalen. Hij is de directeur van Greenheart Ibiza en oprichter van Casita Verde, een centrum voor ecotoerisme en -educatie. Chris bruist van energie; hij praat graag en veel. Over hoe hij als voormalige *merchant-navy* zeeman 26 jaar geleden min of meer toevallig op Ibiza aankwam. Over *eco-living*, zonne-energie, afvalrecycling, lokale producten, *beach clean-ups* en groener eilandbestuur. "Iedereen heeft een groen hart. We moeten het alleen wat meer gebruiken," zegt hij.
Op Casita Verde kijken we onze ogen uit. De woningen zijn gemaakt van natuurlijke en gerecycleerde materialen, stuk voor stuk prachtig en gezellig ingericht. Wij logeren in het *carob tree house*, een hut gemaakt rond een levende johannesbroodboom. Onder de blauwe lucht leren we wat Casita Verde duurzaam maakt: zonne-energie, regenwateropvang, recycling, eigen moestuinen en ecotoiletten.
Er wordt les gegeven aan studenten en elke zondag is er open huis voor lunch en bezichtiging, om iedereen op het eiland te laten kennismaken met mogelijkheden om duurzaam te leven. Dat is even heel wat anders dan de hotels, stranden en restaurants aan de kust.

BAAITJESKLANTEN

Rond Ibiza zijn er talrijke *cala's* ofwel baaitjes. Voor elke windrichting is er een goed beschutte ankerplek te vinden. Het eiland is niet groot en het is nooit ver varen naar een andere baai. We krijgen bezoek van bevriende instructeurs van de Zeezeilers van Marken en samen maken we prachtige wandelingen langs kliffen, *finca's* en bossen. Als we zeilen, is er aan helpende handen geen gebrek en laat Floris het dekwerk graag eens aan anderen over.
Zowel de kust als het binnenland zijn rustig, de clubs zijn dicht en in baaien en op stranden is er volop plek. Deze kant van Ibiza bevalt ons wel. Ook de lokale bevolking is lovend over deze tijd van het jaar. Op de marktjes heerst een gemoedelijke, ons-kent-onssfeer, er wordt bijgepraat met een portie vegetarische paella en een glas aloë vera-sap van Casita Verde in de hand.
Binnen een week zijn we opgenomen in de gemeenschap en hebben we ineens een volle agenda. Het is verleidelijk om langer te blijven, maar als er een westelijke wind opsteekt, hijsen we de zeilen en zetten we koers naar Barcelona. Daar wacht familie op ons in Port Olimpic, de haven in de olympische wijk. ●

De avondzon schijnt over Cala Porroig, Ibiza.

Eropuit in de Algarve en Zuid-Spanje

- Ontdek de ruige Portugese westkust en de Algarve met de auto vanuit Lagos. De kurkfabriek Novacortica biedt een fascinerend verhaal over kurk.
- De grensrivier Guadiana is goed te bevaren, zeker het eerste gedeelte. Je vaart door de ongerepte natuur en langs authentieke dorpjes aan de rivier.
- Gibraltar is een bijzondere en handige tussenstop, bijvoorbeeld voor onderhoud, onderdelen of belastingvrij tanken. De Rots van Gibraltar is goed te voet te beklimmen, de apen zijn onderhoudend en het uitzicht is weergaloos.
- Enkele jachthavens langs de Costa del Sol zijn erg duur, zoals Málaga. Maar er zijn genoeg alternatieven: de havens die door de Junta de Andalusia, de regionale overheid, worden beheerd, zijn zeer betaalbaar. Ook Almerimar is een erg gunstig geprijsde haven met veel faciliteiten.
- Ibiza heeft zo veel ankerbaaien dat er voor elke windrichting wel een beschutte plek is te vinden. Houd wel het weer goed in de gaten en let op de ankergrond, want die is niet overal even goed. Veel moorings zijn in het laagseizoen gratis te gebruiken. De zondagslunch en rondleiding bij Casita Verde is een aanrader, net als de zaterdagmarkt met lokale eilandproducten bij Forada.
- In Barcelona is reserveren van de haven noodzakelijk, zelfs in het laagseizoen. Port Olimpic is betaalbaar en ligt op wandelafstand naar het centrum. Slowfoodrestaurant Somorostro in Barceloneta kookt op basis van duurzame producten en is een culinaire aanrader.

Gidsen, kaarten en pilots

- 'World Cruising Routes', Jimmy Cornell
- 'Reeds Nautical Almanac' (tot en met Gibraltar)
- 'Imray pilot Mediterranean Sea'
- 'Het weer van morgen', Dieter Karnetzki
- Noonsite.com: online info voor langeafstandzeilers
- Navily: een handige app met veel informatie over ankerplaatsen en havens
- Navionics-kaarten op de plotter met AIS
- Navionics-kaarten op de iPad
- Gribfiles met mooie animaties via Windy.com
- Bracknell-weerkaarten

Verrassend betaalbare laagseizoenprijzen in Ibiza-stad.